

วารสารอิเล็กทรอนิกส์
ทางการศึกษา

OJED, Vol. 11, No. 2, 2016, pp. 305 - 319

OJED

An Online Journal
of Education
<http://www.edu.chula.ac.th/ojed>

การสังเคราะห์งานวิจัยด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ

A SYNTHESIS OF RESEARCH ABOUT INSTRUCTIONAL LEADERSHIP

นายณัฐวุฒิ จันทโรสภา *

Nattawoot Junsopa

ผศ.ดร.ปองสิน วิเศษศิริ **

Asst. Prof. Pongsin Visessiri, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยศึกษาจากงานวิจัยจำนวน 90 เรื่อง แบ่งเป็นวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตจำนวน 67 เรื่อง วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตจำนวน 23 เรื่อง ที่ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการจากมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ที่ทำแล้วเสร็จ ในช่วงปี 2542 – 2558 โดยได้มาจาก 40 สถาบัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ และร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์จำแนกตามคุณลักษณะด้านการพิมพ์ เป็นงานวิจัยสาขาการบริหาร การศึกษามากที่สุด จำแนกตามคุณลักษณะด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย เป็นการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการมากที่สุด เป็นงานวิจัยที่แล้วเสร็จในปี 2557 มากที่สุด ใช้องค์ประกอบด้านการนิเทศและประเมิน การสอนมากที่สุด รองลงมาคือองค์ประกอบด้านการประสานงานและการพัฒนาหลักสูตร งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้กรอบแนวคิดที่สังเคราะห์ขึ้นมาใหม่ รองลงมาใช้กรอบแนวคิดของ Hallinger & Murphy (1985) จำแนกตามคุณลักษณะด้านวิธีวิทยา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ คือ ครูผู้สอน รองลงมา คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน พื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โรงเรียนส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

555/28 ซอย 16 หมู่ 11 ตำบลห้วยทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000

E-mail Address: nattawoot.junsopa@gmail.com

**อาจารย์ประจำสาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: v.pongsin@gmail.com

ISSN1905-4491

Abstract

This research aimed to 1) analyze of the characteristic of instructional leadership, and 2) synthesize the research on instructional leadership from educational research that focused on instructional leadership. The sample group in this research consisted of 90 educational studies included 67 master theses and 23 doctoral dissertations on instructional leadership conducted between academic years 1999-2015 from 40 universities in Thailand. The research tool was the table of documentary analysis. The data were analyzed by frequency and percentage.

The findings show that: 1) In the classification according to the characteristics of printing, the majority of research focused on the management education program. In the classification according to the characteristics of research contents, the majority of studies focused on the study of instructional leadership. Most were concluded in 2014. The majority of the research used new synthetic conceptual framework. Secondary used conceptual framework of Hallinger & Murphy (1985). In the classification according to the characteristics of methodology, the data from some were from teachers. Secondary were from principals. The most common study area used was the Northeast of Thailand. The majority of schools were school under the Office of The Basic Education Commission. 2) Synthesis of research about instructional leadership found that the majority of research used supervising and evaluating instruction components. Secondary used coordinate and curriculum development component.

คำสำคัญ: การสังเคราะห์งานวิจัยด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ / การวิเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัยด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ

KEYWORDS: SYNTHESIS OF RESEARCH ABOUT INSTRUCTIONAL LEADERSHIP / ANALYSIS OF THE CHARACTERISTIC OF INSTRUCTIONAL LEADERSHIP

บทนำ

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ดังที่ภัททิยา กฤษณะพันธุ์ และคณะ (2556) กล่าวถึงบทบาทของกระทรวงศึกษาธิการในฐานะองค์กรที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาที่ระบุไว้ว่า มีกลุ่มบุคคลที่ต้องพัฒนาสามกลุ่มคือ นักเรียน ครูและผู้บริหารสถานศึกษา บุคคลที่จะต้องพัฒนาเป็นอันดับแรก คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องเป็นผู้นำการพัฒนางานวิชาการ วางแผนจัดกระบวนการเรียนรู้และแสวงหาวิธีการที่หลากหลายมาประยุกต์ใช้ เป็นผู้นำการเรียนรู้ รอบรู้ทั้งเนื้อหาสาระทางวิชาการ และเทคนิควิธีสอน รู้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลจากหลักฐานทางวิชาการ เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารงานวิชาการได้อย่างชาญฉลาด ซึ่งภาวะผู้นำในลักษณะแบบนี้เรียกว่า “ภาวะผู้นำทางวิชาการ”

ในปัจจุบันภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นคุณลักษณะเฉพาะที่ความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 ได้กำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ และปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเพื่อพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการทำงานร่วมกับครู ทั้งนี้

เพื่อให้ครูมีแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีคุณธรรมที่สูงขึ้นไป สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เมตตา สอนศาสนา (2557) ที่พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน และผลการวิจัยของ Davis and Tomas (อ้างถึงใน ถวิล มาตรเลียม, 2545) เกี่ยวกับโรงเรียนที่มีผลสำเร็จสูงกับโรงเรียนที่มีผลสำเร็จต่ำ ยืนยันชัดเจนถึง “ภาวะผู้นำทางวิชาการ” ของผู้บริหารว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของโรงเรียน มีอิทธิพลต่อความคาดหวัง มีอิทธิพลต่อการสังเกตการสอนและการนิเทศ มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลากรและสัมพันธ์กับคุณภาพการศึกษา

จากความสำคัญของภาวะผู้นำทางวิชาการที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเวลามากกว่าสองทศวรรษที่งานวิจัยจำนวนมากพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียน แต่พฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการในหลายๆ ประเทศก็ยังคงเป็นปัญหาและการปฏิบัติงานยังอยู่นอกขอบเขตงานหลักของผู้บริหาร ดังนั้นในหลายๆ ประเทศจึงมีความคาดหวังให้ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำทางวิชาการมากขึ้น โดย Hallinger & Lee (2014) ได้ศึกษาภาพรวมของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในประเทศไทย และได้ทำการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของภาวะผู้นำทางวิชาการหลังจากที่มีการปฏิรูปการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมผู้บริหารสถานศึกษาในประเทศไทยมีภาวะผู้นำทางวิชาการด้านกำหนดพันธกิจโรงเรียนและด้านส่งเสริมบรรยากาศในการเรียนรู้มากกว่าด้านการบริหารจัดการหลักสูตร สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชีระ รุญเจริญ (2550) ที่พบว่าโรงเรียนมีศักยภาพด้านการบริหารวิชาการอยู่ในลำดับสุดท้าย และผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียน กล่าวคือ โรงเรียนที่นักเรียนมีคุณภาพดีจะเป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารสนใจงานวิชาการ และเสนอแนะให้ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองให้มากในเรื่องการเป็นผู้นำที่ดี และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการปฏิรูปพบว่า ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมยังไม่มีเปลี่ยนแปลง นอกจากนั้นผลของการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยมีทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว ธงทอง จันทรางศุ (2552) ได้กล่าวว่า เรื่องที่สำเร็จมากคือการขยายโอกาสทางการศึกษา การจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส การเพิ่มงบประมาณทางการศึกษา และการมีระบบการประกันคุณภาพ เรื่องที่ล้มเหลวได้แก่ การผลิตและพัฒนาครู ผู้บริหาร วิทยฐานะของครูและผู้บริหารกับผลการเรียนรู้ของผู้เรียนไม่สัมพันธ์กัน ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะบทบาทด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการซึ่งเป็นการทำงานร่วมกับครูเพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Vinson (อ้างถึงใน McCier, 2003) ที่กล่าวว่างานวิจัยจำนวนมากได้ชี้ชัดว่า บทบาทความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ความพึงพอใจของครู ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้บังคับบัญชาในระดับสูง

อย่างไรก็ตามการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของประเทศไทยยังไม่มี ความชัดเจน มีประเด็นศึกษาที่มีความหลากหลาย โดยส่วนใหญ่ใช้กรอบแนวคิดของนักวิชาการต่างประเทศ และจากงานวิจัยของประเทศไทยในระดับปริญญาโท ปริญญาเอก และดุษฎีบัณฑิต จากการศึกษพบว่ามีการนำกรอบแนวคิดใด ๆ มาใช้ในงานวิจัยบ้าง การสังเคราะห์งานวิจัยด้านภาวะผู้นำทางวิชาการจึงนับเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษา ดังนั้นหากนำ

งานวิจัยดังกล่าวมาสังเคราะห์ จะทำให้ได้ข้อค้นพบด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของประเทศไทยที่ครอบคลุม และมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ได้แก่ งานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตที่ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการจากมหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่ทำแล้วเสร็จ ในช่วงปี 2542 – 2558

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ งานวิจัยจำนวน 90 เรื่องแบ่งเป็นเป็นวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตจำนวน 67 เรื่อง วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตจำนวน 23 เรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการจากมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ที่ทำแล้วเสร็จ ในช่วงปี 2542 – 2558 โดยได้มาจาก 40 สถาบัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบวิเคราะห์เอกสาร

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่และร้อยละ

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการ ผู้วิจัยนำเสนอตารางการแจกแจงความถี่ โดยแยกออกเป็น 3 ด้าน คือ คุณลักษณะด้านการพิมพ์ คุณลักษณะด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย และคุณลักษณะด้านวิธีวิจัย ดังนี้

ตาราง 1 จำนวนงานวิจัยจำแนกตามคุณลักษณะงานวิจัย

คุณลักษณะงานวิจัย	จำนวน	ร้อยละ
คุณลักษณะด้านการพิมพ์		
1. ประเภทงานวิจัย		
1.1 วิทยานิพนธ์ระดับปริญญามหาบัณฑิต	67	74.44
1.2 วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต	23	25.56
รวม	90	100
2. สาขาวิชาที่ผลิตงานวิจัย		
2.1 การบริหารการศึกษา	74	82.22
2.2 หลักสูตรและการสอน	1	1.11
2.3 การบริหารจัดการการศึกษา	1	1.11
2.4 การบริหารและพัฒนาการศึกษา	1	1.11

2.5 การบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลง	2	2.22
2.6 ภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา	9	10
2.7 ภาวะผู้นำและนวัตกรรมทางการศึกษา	1	1.11
2.8 เทคโนโลยีการบริหารการศึกษา	1	1.11
รวม	90	≈100
3. สถาบันที่ผลิตงานวิจัย		
3.1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	5	5.56
3.2 มหาวิทยาลัยขอนแก่น	8	8.89
3.3 มหาวิทยาลัยนครพนม	4	4.44
3.4 มหาวิทยาลัยบูรพา	1	1.11
3.5 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี	1	1.11
3.6 มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี	1	1.11
3.7 มหาวิทยาลัยราชภัฏจันเกษม	1	1.11
3.8 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย	1	1.11
3.9 มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี	2	2.22
3.10 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	3	3.33
3.11 มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	3	3.33
3.12 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์	1	1.11
3.13 มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	1	1.11
3.14 มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา	3	3.33
3.15 มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต	1	1.11
3.16 มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์	4	4.44
3.17 มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย	11	12.22
3.18 มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง	1	1.11
3.19 มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร	10	11.11
3.20 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	1	1.11
3.21 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	2	2.22
3.22 มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง	1	1.11
3.23 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี	11	12.22
3.24 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี	1	1.11
3.25 มหาวิทยาลัยศิลปากร	3	3.33

3.26 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	1	1.11
3.27 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	1	1.11
3.28 มหาวิทยาลัยคริสเตียน	1	1.11
3.29 มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น	1	1.11
3.30 มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	1	1.11
3.31 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม	1	1.11
3.32 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	1	1.11
3.33 มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย	2	2.22
รวม	90	≈100
4. ปีที่ทำงานวิจัยสำเร็จ		
4.1 ปี 2558	1	1.11
4.2 ปี 2557	19	21.11
4.3 ปี 2556	12	13.33
4.4 ปี 2555	12	13.33
4.5 ปี 2554	12	13.33
4.6 ปี 2553	8	8.89
4.7 ปี 2552	6	6.69
4.8 ปี 2551	4	4.44
4.9 ปี 2550	4	4.44
4.10 ปี 2549	1	1.11
4.11 ปี 2548	2	2.22
4.12 ปี 2547	3	3.33
4.13 ปี 2546	5	5.56
4.14 ปี 2545	1	1.11
รวม	90	≈100

คุณลักษณะด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย		
1. ประเด็นวิจัย		
1.1 การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการ	28	31.11
1.2 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของครู	4	4.44
1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน	3	3.33
1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการประเมินคุณภาพภายนอก	1	1.11
1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน	2	2.22
1.6 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการกับการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา	3	3.33
1.7 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กับประสิทธิผลของโรงเรียน	5	5.56
1.8 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	2	2.22
1.9 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินการนิเทศภายในของสถานศึกษา	1	1.11
1.10 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศในโรงเรียน	1	1.11

ตาราง 1 (ต่อ) จำนวนงานวิจัยจำแนกตามคุณลักษณะงานวิจัย

คุณลักษณะงานวิจัย	จำนวน	ร้อยละ
1.11ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการเป็น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน	1	1.11
1.12 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนกับ ประสิทธิภาพของครูในโรงเรียน	6	6.67
1.13 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนกับ การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน	1	1.11
1.14 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารและครูผู้สอนที่ส่งผลต่อความเป็น องค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน	1	1.11
1.15 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กับประสิทธิผลของโรงเรียน	1	1.11
1.16 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ ประสิทธิผลของโรงเรียน	3	3.33
1.17 .อิทธิพลของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อ ความสำเร็จของระบบประกันคุณภาพการศึกษา	1	1.11
1.18 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการกับการสร้างทีมงานของ ผู้บริหารโรงเรียน	1	1.11
1.19 ภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน	1	1.11
1.20 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พอเพียงกับการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา	1	1.11
1.21 การพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำทางวิชาการ	2	2.22
1.22 กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ	2	2.22
1.23 ภาวะผู้นำทางวิชาการและสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผล ต่อความสำเร็จของการบริหาร	1	1.11
1.24 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการ	1	1.11
1.25 การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการ	5	5.56
1.26 การวิจัยและพัฒนาโปรแกรมพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ	1	1.11
1.27 องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการ	2	2.22
1.28 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ	5	5.56
1.29 รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการ	2	2.22
1.30 การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก	1	1.11

1.31 การพัฒนารูปแบบประสิทธิผลภาวะผู้นำทางวิชาการ	1	1.11
รวม	90	≈100
2. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการที่ใช้ในการวิจัย		
2.1 การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน	41	45.56
2.2 การสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน	26	28.89
2.3 การประสานงานและการพัฒนาหลักสูตร	56	62.22
2.4 การนิเทศและประเมินการสอน	68	75.56
2.5 การติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน	29	32.22
2.6 การจัดโครงการสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	12	13.33
2.7 การบริหารเวลาในการเรียนการสอน	21	23.33
2.8 การจัดหาสิ่งจูงใจให้กับครู	22	24.44
2.9 การจัดหาสิ่งจูงใจในการเรียนรู้	27	30
2.10 การสนับสนุนให้มีการพัฒนาวิชาชีพครู	46	51.11
2.11 การอยู่พร้อมในโรงเรียนเพื่อเป็นหลักแก่ครูและนักเรียน	20	22.22
2.12 การพัฒนาและเสริมสร้างมาตรฐานทางวิชาการ	28	31.11
2.13 การเสริมสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับครู นักเรียนและชุมชน	16	17.78
3. กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย		
3.1 Hallinger & Murphy (1985)	17	18.89
3.2 Sayfarth (1999)	12	13.33
3.3 ไม่ได้อธิบายที่มา	5	5.56
3.4 Krug (1992)	2	2.22
3.5 กรอบงานบริหารวิชาการ	1	1.11
3.6 Kaiser (2000)	1	1.11
3.7 แนวทางของนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (2544)	1	1.11
3.8 สิริรานิ วสุทัศน์ (2551)	1	1.11
3.9 Alig-Mielcarek & Hoy (2005)	2	2.22
3.10 ไกศิษฐ์ เปลรินทร์ (2552)	2	2.22
3.11 ไชยา ภาวะบุตร (2555)	1	1.11
3.12 McEwan (2001)	3	3.33
3.13 Blasé & Blasé (2000)	2	2.22

ตาราง 1 (ต่อ) จำนวนงานวิจัยจำแนกตามคุณลักษณะงานวิจัย

คุณลักษณะงานวิจัย	จำนวน	ร้อยละ
3.14 Griffiths (1956)	2	2.22
3.15 มาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ (คุรุสภา 2548)	1	1.11
3.16 สังเคราะห์ชิ้นใหม่	34	37.78
3.17 Ben M. Harris (1980)	1	1.11
3.18 Maryland State Board of Education (2005)	1	1.11
3.19 กรอบทฤษฎีของแมคอีเวน (McEwen) และกรอบทฤษฎีของอลิคเมล คาเรคและฮอย	1	1.11
รวม	90	≈100

คุณลักษณะด้านวิธีวิทยา

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (งานวิจัยแต่ละเรื่องอาจมีผู้ให้ข้อมูลของการวิจัยมากกว่า 1 ข้อ)

1.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน	53	58.89
1.2 รองผู้อำนวยการ	8	8.89
1.3 ศึกษานิเทศก์	2	2.22
1.4 ผู้ทรงคุณวุฒิ	1	1.11
1.5 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	2	2.22
1.6 หัวหน้างานวิชาการ	11	12.22
1.7 หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้	5	5.56
1.8 ครูผู้สอน	70	77.78
1.9 ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	2	2.22
1.10 รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	1	1.11
1.11 บุคลากร (ที่ไม่ได้สอน)	1	1.11
1.12 อาจารย์มหาวิทยาลัย	1	1.11
1.13 นักวิชาการศึกษา	1	1.11

2. พื้นที่ที่ศึกษา (งานวิจัยแต่ละเรื่องอาจมีพื้นที่ศึกษาของการวิจัยมากกว่า 1 ข้อ)

2.1 ทั่วประเทศ	8	8.89
2.2 กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	6	6.69

2.3 ภาคเหนือ	3	3.33
2.4 ภาคกลาง	5	5.56
2.5 ภาคตะวันออก	6	6.67
2.6 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	55	61.11
2.7 ภาคใต้	3	3.33
2.8 ภาคตะวันตก	4	4.44
3. สังกัดที่ศึกษา		
3.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	71	78.89
3.2 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน	6	6.67
3.3 สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร	2	2.22
3.4 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	1	1.11
3.5 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย	8	8.89
3.6 สำนักงานการบริหารการศึกษาพิเศษ	1	1.11
3.7 อุดมศึกษา	1	1.11

ผลการวิเคราะห์การแจกแจงความถี่ของงานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการจำนวน 90 เรื่อง จำแนกตามคุณลักษณะงานวิจัยซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ คุณลักษณะด้านการพิมพ์ คุณลักษณะด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัยและคุณลักษณะด้านวิธีวิทยา

1. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านการพิมพ์ พบว่า งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์เป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท (ร้อยละ 74.44) เป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก (ร้อยละ 25.56) เป็นงานวิจัยสาขาการบริหารการศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 82.22) โดยสถาบันที่ผลิตงานวิจัยพบว่าส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ผลิตจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (ร้อยละ 12.22) และเมื่อจำแนกตามปีที่ทำงานวิจัยเสร็จพบว่าเป็นงานวิจัยที่ทำเสร็จในปี 2557 มากที่สุด (ร้อยละ 21.11)

2. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย พบว่า งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์เป็นการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการมากที่สุด (ร้อยละ 31.11) รองลงมา คือ ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิภาพของครูในโรงเรียน (ร้อยละ 6.67) องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการที่นำมาใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่เป็นองค์ประกอบด้านการนิเทศและประเมินการสอน (ร้อยละ 75.56) รองลงมา คือองค์ประกอบด้านการประสานงานและการพัฒนาหลักสูตร (ร้อยละ 62.22) ตามลำดับ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่สังเคราะห์ขึ้นมาใหม่ (ร้อยละ 37.78) รองลงมาใช้กรอบแนวคิดของ Hallinger & Murphy (1985) (ร้อยละ 18.89)

3. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะด้านวิธีวิทยา พบว่า จากงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ คือครูผู้สอน (ร้อยละ 77.78) รองลงมาคือผู้อำนวยการโรงเรียน (ร้อยละ 58.89) พื้นที่ศึกษาส่วน

ใหญ่ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 61.11) โรงเรียนส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ร้อยละ 78.89)

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะงานวิจัยพบว่า งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์เป็นงานวิจัยที่ผลิตจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (ร้อยละ 12.22) และเมื่อจำแนกตามปีที่ทำงานวิจัยเสร็จพบว่าเป็นงานวิจัยที่ทำเสร็จในปี 2557 มากที่สุด (ร้อยละ 21.11) โดยเป็นงานวิจัยที่ทำหลังจากมีข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 ซึ่งระบุให้ผู้ประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีมาตรฐานความรู้ด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการที่นำมาใช้ในการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เป็นองค์ประกอบด้านการนิเทศและประเมินการสอน (ร้อยละ 75.56) รองลงมา คือองค์ประกอบด้านการประสานงานและการพัฒนาหลักสูตร (ร้อยละ 62.22) ตามลำดับ อาจเนื่องมาจากข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 ซึ่งระบุให้ผู้ประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีมาตรฐานความรู้ด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการด้านการนิเทศเพื่อพัฒนาครูให้จัดการการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เติบโตเต็มตามศักยภาพ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่สังเคราะห์ขึ้นมาใหม่ (ร้อยละ 37.78) รองลงมาใช้กรอบแนวคิดของ Hallinger & Murphy (1985) (ร้อยละ 18.89) กรอบแนวคิดของ Hallinger and Murphy ปี 1985 เป็นมาตรวัดระดับภาวะผู้นำทางวิชาการ (Principal Instructional Management Rating Scale หรือ PIMRS) ที่ถูกนำมาใช้ใน 22 ประเทศและแปลเป็นภาษาต่างๆ นำเสนอบทบาทภาวะผู้นำทางวิชาการใน 3 ด้าน ได้แก่ การกำหนดพันธกิจของโรงเรียน การบริหารจัดการหลักสูตร และการเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ซึ่งประกอบไปด้วย 11 องค์ประกอบย่อย กรอบแนวคิดนี้มีอิทธิพลต่อการผลิตงานวิจัย การกำหนดนโยบายและการปฏิบัติในทศวรรษต่อมา (Hallinger and Lee, 2014)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ คือครูผู้สอน (ร้อยละ 77.78) รองลงมาคือผู้อำนวยการโรงเรียน (ร้อยละ 58.89) เพราะภาวะผู้นำทางวิชาการสามารถเกิดได้ทั้งในผู้บริหารและครู บทบาทที่สำคัญที่สุดของผู้บริหารโรงเรียนคือ เป็นผู้นำทางวิชาการ แต่ไม่ได้หมายความว่า ผู้บริหารโรงเรียนเพียงคนเดียวที่ต้องรับผิดชอบต่อภาวะผู้นำในการสอน ภาวะผู้นำทางวิชาการควรเกิดขึ้นทั้งในตัวผู้บริหารโรงเรียนและจากครู จำเป็นจะต้องมีการกระจายหน้าที่ไปยังผู้บริหารทุกระดับรวมถึงครูด้วย (Tony Bush, 2015) พื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 61.11) โรงเรียนส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ร้อยละ 78.89) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากว่าบริบทของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะที่เอื้อต่อการศึกษากับภาวะผู้นำทางวิชาการมากกว่าในภาคอื่นๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการที่สำคัญไปพัฒนาอบรมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงขึ้นไป และหากองค์ประกอบใดที่พบน้อยก็สามารถจัดอบรมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและดุษฎีบัณฑิต จึงไม่ครอบคลุมงานวิจัยที่เป็นสารนิพนธ์และรายงานวิจัยอื่นๆ ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเอกสารให้ครอบคลุมในส่วนของสารนิพนธ์และรายงานวิจัยอื่นๆ เพื่อได้สารสนเทศมาใช้ให้ประโยชน์ในการวิจัยยิ่งขึ้นไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- โกศิษฐ์ เพลรินทร์. (2552). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต) มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556, (4 ตุลาคม 2556). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 130 ตอนพิเศษ 130 ง. หน้า 65-71.
- ถวิล มาตรการเยี่ยม. (2545). *การปฏิรูปการศึกษาโรงเรียนเป็นฐานการบริหารจัดการ*. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม.
- ธงทอง จันทรางศุ. (2552). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- ธีระ รุญเจริญ (2550). *การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: เอกซ์เปอร์เน็ท.
- ภัททิยา กฤษณะพันธุ์และคณะ. (2556). การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 7(1) 23-33.
- เมตตา สอนเสนา. (2557). *ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 25*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- สิรrani วสุภัทร. (2551). *ภาวะผู้นำทางวิชาการและสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

ภาษาอังกฤษ

- Alig-Mielcarek, J. (2003). *A model of school success: Instructional leadership, academic press, and student achievement*.from ProQuest Dissertations & Theses Global.
- Blase, J., & Blase, J. (2000). Effective instructional leadership: Teachers' perspectives on how principals promote teaching and learning in schools. *Journal of Educational Administration, 38*(2), 130-141.
- Bush, T. (2015). Understanding instructional Leadership. *Educational Management Administration & Leadership, 43*(4), 487 - 489.
- Hallinger, P., & Lee, M. (2014). Mapping instructional leadership in thailand:Has education reform impacted principal practice? *Educational Management Administration Leadership, 42*(1), 6 - 29.
- Hallinger, P., & Murphy, J. (1985). Assessing the instructional management behavior of principals. *The Elementary School Journal, 86*(2), 217-247.
- McCier, M. H. (2003). *A study of high school principals' instructional leadership behaviors as perceived by teachers in urban comprehensive and magnet high schools*. Pro Quest Dissertations & Theses Global.
- Seyfarth, J. T. (1999). *The principal: New leadership for new challenges*: Prentice Hall.

